

PJAUNYS

Gulbių kaimo legenda

REGINA ŠLIOGERYTĖ-BLIŪDŽIUVIENĖ

Senieji Gulbių kaimo (Šilalės rajonas) gyventojai pasakoja, kad ten, kur dar neseniai tarpukalnėje telkšojo krūmais ir skurdžiais medeliais apaugusi pelkė, kadaise yra buvęs ežeras. Berods, tai minima ir Broniaus Kviklio enciklopedijoje „Mūsų Lietuva“. Šią klampią pelkę žmonės seniau vadino Pjauniu. Ant vieno jo kranto tebestovi mano tėviškė.

Per ilgai Pjaunys sėdėjo.
Oras vėso. Vakarėjo.
Rūkas, minkštas tartum šilkas,
Ežero krantus apvilko.
Krūmus gijom apkedeno.
O prie ažuolyno seno
Tjstelėjo kiek į aukštį.
Panašus į baltą paukštį
Šakomis be garso sliuogė,
Kol pasiekė kalvės stogą.
Na, o kalvėj tuo metu
Žaizdras geso pamažu.
Dumplių niekas nebemynė.
Jų pavargusi krūtinė
Nekilnojos, nealsavo,
Ir ugnis neįsigavo.
Dar pašoko kibirkštis,
Švystelėjo lyg viltis
Ir į peleninį guolį
Jau užgesusi nupuolė.

Tai Pjaunys – jaunasis kalvis
Neseniai dar šitaip baldės –
Lyg prie seno ažuolyno
Trys perkūnai susikibo.
Pjaunio rankoj kūjis skraidė,

Plojo, tiesino ir raitė.
Tai su žnyplėmis pakėlęs
Ugniai kažką pamėtėjo,
Kad liepsningi bučiniai
Apipiltų taip aistriai
Žvilgančią metalo juostą.
Kai įkaista tartum skruostai,
Vėlei guldo ant priekalo
Ir įnirtęs kala, kala.

O kai šitaip atsitinka,
Kai Pjaunys darban įninka,
Žmonės žino: suk aplink,
Jo trukdyti nemėgink.
Perlėksi per kalvės slenkstį
Net nespėjęs pasilenkti.
Neatvesk pakaustyt sarčio
Nei širmuko baltakarčio.
O jei ratai subyrėjo,
Tau, matyt, taip ir reikėjo.
Rods, net ežeras supranta,
Ir į savo lėkštą krantą
Tyliai bangeles ridena,
Meldų, nendrių nešiurena.

Daug dienų – ne dvi, ne tris
Vargino save Pjaunys.
Mat, aistresnę negu žaizdras
Slėpė širdyje jis žaizdą.
Ką bekaltų, kur beiečių,
Degino troškimas keistas.
Lyg kas paslaptį kuždėtų,
Lyg kažką atskleist žadėtų.

Nepažįstami jausmai
Slėgė Pjaunį lyg kalnai.
Tartum kūjai širdį trankė.
Ir po ežero pakrantę

Jis dažnai naktim klajojo,
Kažko laukė ar ieškojo.
Matė, kaip žydroj vilny
Gulbė supasi grakšti.
Kaip mėnulio baltas tiltas,
Grynu sidabru nupiltas,
Prie jo kojų nusidriekia.
Rodos, ženkl ant jo ir bėki.

Bet, tvirčiau paspjaudęs delnus,
Vėl Pjaunys po kalvę baldės.
Troško jis nukalti kardą,
Jam suteikti savo vardą.
O išdidžią, karštą širdį,
Jauną gyvastį ir mirtį
Ašmenų pliene paslėpti,
Jėgą raumenų įlieti,
Kad Pjaunys – švitrusis kardas –
Būt kardų karūnos vertas.

...Saugok širdį, jaunas broli.
Ji – visų didžiausias lobis.
Ji ir džiaugiasi, ir kenčia,
Laime ašaras pakeičia.
Ji ir atima, ir duoda –
Taip tiktai širdis temoka.
Ji sparnus tau užaugina,
Meile uždega krūtinę.
Ji dainuoja tartum paukštis,
Slėpias lyg boružė baugščiai.
Jokiam kardui nežadėk
Plakančios gyvos širdies...

Bet Pjaunys negirdi nieko.
Užžavėtas šalto plieno
Vejasi svajonę blyškį
Lyg paežerį žaltvykštę.

Kai šį kardą nusikals,
Gal žydrom akim pažvelgs
Ir mergaitė baltakaktė.
Kartą ją su broliais matė
Ežero anam krante.
Saulės spindulių skraiste
Apsiausta, balta lyg gulbė
Pasitiko brolių pulką,
Kai tie, grįžę iš žvejybos,
Valtį traukė ant smėlyno.

Šitaip jaunas kalvis mąstė
Savo laimę – meilę – rasti.

Veltui skaisčią mėnesieną
Rinkdavo į šaltą plieną.
Ažuolo šerdy brandino,
Glausdavo sau prie krūtinės.
Šveitė Joninių rasoje.

O burtinøj valandoj
Guldė pašakny paparčių.
Bet tą pačią gėlą karčią
Išgyveno jaunas kalvis,
Tad ir vėl po kalvę baldės.

Per ilgai Pjaunys sėdėjo...

Jau naktis įsibėgėjo.
Ir šešėliai kuo juodžiausi
Savo drobules išdžiaustė.
Netgi ant mėnulio veido
Debesų skaras nuleido.
Ežeras tarsi plieninis,
Kažin kaip keistai nurimęs
Nejaukiu šalčiu blizgėjo.
Ne į jį Pjaunys žiūrėjo.
Galvą rankom susiėmęs,
Tamsumon akis panėręs,
Nebepyko, nebeniršo,
Lyg ir nesėkmę pamiršo.

Ne! Per daug ją išaugino
Ir širdy nebetalpino.
Ji, pagavus Pjaunio dvasią,
Atkakliai į tamsą nešė.
Pynė, raizgė tartum gijom,
Kol tvirtai tvirtai apvijo.
O tada jo naivia širdį
Kuždesių nuodų pripildė.

...Niekad kardo nenukalsi,
Nors ir baldysies, ir vargsi.
Nužudyk gulbelę baltą.
Kardu tyrą ir nekaltą
Širdį pervert privalai.
Betgi šito per mažai. –
Kai tik perversi jos širdį,
Ašmenis krauju pagirdyk.

O paskui jų aštrų plieną
Plunksna glostyk visą dieną.
Tiktai taip į šveitry kardą
Įrašysi savo vardą,
Savo gyvastį ir mirtį.
Nepamiršk – krauju pagirdyt!

Lyg gyvatė būt prašliaužus...
Kaip sėdėjo įsigaužęs,
Taip Pjaunys stingte sustingo.
Pojūčiai ir mintys dingo.
Kas jam tuos žodžius kalbėjo?
Kas į širdį pažiūrėjo?

Pakelia akis apstulbęs –
Prie nendryno plūko gulbė!

Kardą paima į ranką
Ir lėtai link gulbės brenda.
Gal sodri akių apgaulė
Ten viliojo kalvį jauną?
Gal keisti nakties šešėliai
Jam į gulbę panešėjo?

Gulbė tartum apkerėta,
Nejuda visai iš vietos.
Net nepasuka galvelės.
O Pjaunys jau kardą kelia.

Tartum sužeistas žvėris
Sustaugė ūmai Pjaunys.
Rodės jam, kad ne gulbelę –
Kardu pervėrė mergelę.
Lyg visai netekęs proto
Kardą pagriebė už koto
Ir, abiem delnais suspaudęs,
Užsimojęs kuo plačiausiai,

Kiek tik rankos jo pajėgė,
Jį į gelmenas nusvedė.

Dingo ir patsai Pjaunys.
Nieks nežino, kurgi jis.
Kalvėj kūjis nebdundėjo.
Sienos smego ir dūlėjo.
Ažuolai ir tie išvirto,
Nes per amžių miglą tirštą
Viskas užmarštin nusėdo.
Tartum ir nebuvo nieko.

Kai prarijo Pjaunio kardą,
Ežeras nuo šito karto
Traukėsi, dumblių, seko,
Pakol visiškai užako.
Saidriais, viksvomis apžėlė.
Tik akivaras žėrėjo
Lyg kokia pikta akis.
Kartais plakė lyg širdis.
Teliuskavo ir pukšėjo,
Lyg kas gelmėje judėjo.

Ten, kur Pjaunio kardas krito,
Miglai kylant prieš pat rytą
Žmonės matę baltą vyrą
Iš akivaro išnyrant.
Jis lyg rūkas plaukia, plaukia,
Gul-gul-gul – gulbelę šaukia.

Bet seniai ir tos pamėklės
Nesimato, nes toj vietoj,
Kur kadaise ežerėlis
Tarp trijų kalnelių tiesės,
Pelkė aria jau ir sėja.
Vardas tik įsisenėjo.
Daubą tą, kaip ir senovėj,
Vis Pjaunium vadina žmonės.

Stepono Bagdono nuotrauka